

בענין 'שיעור תקיעה כתרועה'

ר' מאיר בראלי

מחלוקת תוס' ומהרי"ח אם 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא בהגדרת התקיעה או במשכה

.א.

שנינו בבריתא בגמרא (ר"ה ל"ג): "שיעור תקיעה כתרועה". ופרשו הראשונים עפ"י הגמרא שלעולם אורך התקיעה צריך להיות כאורך התרועה¹, ולשיטות שתרועה האמורה בתורה היא שלשה שברים, יש להאריך בתקיעה כשיעור שלשה שברים, ולשיטות שהתרועה היא שלש יבבות (הקולות הקצרים של תרועה דידן, המכונים בפוסקים טרומטין), יש להאריך בתקיעה כשיעור שלש יבבות².

על פי זה כתבו התוס' (ר"ה ל"ג: ד"ה "שיעור תרועה") שיש לזוהר בשברים שכל שבר לא יהא ארוך כג' יבבות, שאם יאריך השבר כשיעור ג' יבבות, אז יצא מכלל שבר ויחשב כתקיעה, שהרי שיעור תקיעה כתרועה, ואיכא מ"ד שתרועה היא ג' יבבות. ז"ל:

"וצריך לזוהר בשברים שלא יהא מאריך על כל אחד בפני עצמו כג' יבבות של שלשה קולות כל שהוא, דאם כן, נעשה תקיעה ולא שברים, דהא שיעור תקיעה תרועה, ושיעור תרועה כג' יבבות".

וכן כתב הרא"ש (פ"ד, סי' י):

"צריך לזוהר בשברים, שלא יאריך על כל אחד בפני עצמו כשלש יבבות של שלש כחות כל שהוא, דאם כן יצאו מכלל שברים ונעשו תקיעה, דהא שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלש יבבות".

וכן דעת הטור, וכן כתב הרמב"ן בשם ר' שמשון בתוספותיו.

1. הרמב"ן כתב בדרשתו לר"ה (פרק ח' עמוד קנ"ט במהדורת מכון התלמוד הישראלי) שדין זה נלמד מהלכה למשה מסיני. והר"ן (י' מדפי הר"ף) כתב: "דהכי קים להו דשיעור תקיעה כתרועה, וקרא נמי אקשינהו דכתיב והעברת דהיינו פשוטה וסמיק ליה שופר תרועה".
2. כן פרשו כמעט כל הראשונים מלבד הרשב"א והראב"ד.

ולכאורה דבריהם תמוהים, שהרי כשאנו תוקעים תש"ת זהו כדי לצאת ידי הדעה שהתרועה האמורה בתורה היא שברים. ואם התרועה האמורה בתורה היא שברים, אזי אורך התקיעה הוא כג' שברים (שהרי שיעור תקיעה כתרועה), ובפחות מזה לא מיקרי תקיעה, וממילא יוכל להאריך בשבר עד כדי שיעור זה. ומה לי שלפי הדעה שתרועה האמורה בתורה היא ג' יבבות שיעור התקיעה הוא קצר, ולאותה שיטה שבר באורך ג' יבבות יצא מכלל שבר ונחשב תקיעה, הלא תקיעת תש"ת היא לפי הסוברים שתרועה האמורה בתורה היא ג' שברים, ולא ג' יבבות³?

ב.

אכן בהגהות אשרי (פ"ד, סי' י) מובאים דברי מהר"ח הטוען כדברים האלה, וסובר משום כך שמותר להאריך בשבר כג' יבבות, ואסור רק שהשבר יגיע לאורך התקיעה של אותו סדר, דהיינו בתש"ת אין להאריך בשבר אחד כג' שברים מצומצמים וג' יבבות, שזהו שיעור תקיעה של תש"ת, ובתש"ת אסור להאריך בשבר אחד כג' שברים מצומצמים, שהוא שיעור תקיעה של תש"ת, כי במקרים אלה תהיה כאן סתירה גמורה, שהשבר נעשה כתקיעה האמתית⁴. ובעל תרומת הדשן (ח"א סי' קמ"א) כתב שדברי מהר"ח "דברים של טעם הן ואין להשיב עליהם".

אולם הריטב"א (לג: ד"ה "שיעור תקיעה") כתב אף הוא כתוס' שהשבר צריך להיות פחות מכדי ג' יבבות, והוא מטעים את הדבר ביתר ביאור:

"שהרי התקיעה של תר"ת שיעור ג' יבבות, והאריך יהיה שבר דתנא ברא כתקיעה דתנא דידן".

ואולי זו גם כוונת הב"י שכתב (סי' תק"צ, אות ג'): "ויש לומר שכל שמאריך בשבר כשיעור תקיעת תר"ת שהוא כשלש יבבות, הרי יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה, אע"ג דלגבי תקיעה דסימן דידיה לא הוי כתקיעה⁵".

3. כן הקשו: הב"י (סי' תק"צ, אות ג'), הב"ח (סי' תק"צ, סק"ג), המהרש"א (על התוס' הנ"ל), הקרבן נתנאל (סי' י', אות ל') ועוד. ועיין במה שהעיר הרה"ג יצחק שילת שליט"א בספרו זכרון תרועה (עמוד 280 הערה 2) על תרוצי המהרש"א והב"ח.

4. ז"ל מהר"ח: "ולי נראה שאין צריך ליזהר שלא יאריך בשברים כשיעור שלשה קולות כל שהוא (=יבבות, טרומטין), דהא דעבדינן שברים היינו משום גנוחי גנח, אם כן תקיעה לא הוי אלא כשיעור שלש גניחות והם גדולות יותר".

5. אולם הקרבן נתנאל כתב (סי' י', אות ל'): "אע"ג דתקיעה של קט"ק צריך להאריך כשיעור ג' שברים שהמה יותר משלש כחות כל דהו, מ"מ ס"ל לרבינו כיון דבסדר קר"ק התקיעה כשלש כחות, אם כן מחזי כתקיעה... ואח"כ מצאתי בב"י כדברי ושתי". משמע שהדין הנ"ל אינו מעיקר הדין, אלא רק "מחזי" כתקיעה, ולפי זה דברי הב"י אינם כשיטת הריטב"א (ואין לומר

אולם עדיין הדברים קשים: הדין ששיעור תקיעה כתרועה הוא מדאורייתא. אם כן, כשאנו תוקעים תש"ת זהו משום שאנו סוברים שתרועה האמורה בתורה היא שברים. ממילא טמון בזה ששיעור תקיעה הוא כג' שברים, ובפחות מזה אין זו תקיעה. ומה לי שלפי שיטה אחרת התרועה האמורה בתורה היא ג' יבבות, ולפי שיטה זו אורך התקיעה קצר יותר? ותמיהת הריטב"א "והאיך יהיה שבר דתנא ברא כתקיעה דתנא דידן", אינה מובנת כלל, שהרי אורך התקיעה תלוי באורך התרועה, ולמ"ד שתרועה האמורה בתורה היא שברים, עולה מכך באופן ישיר ששיעור התקיעה הוא כג' שברים, ופשוט שחולק בזה על מאן דאמר שתרועה האמורה בתורה היא ג' יבבות, ומה מתמיה בזה. ונכונים לכאורה דברי בעל תרומת הדשן שדברי מהרי"ח "דברים של טעם הן ואין להשיב עליהם".

ג.

נראה לתרץ שיטת התוס' ודעימיה, עפ"י מה שיש לחקור בדין זה ששיעור תקיעה כתרועה, האם זהו דין בהגדרת תקיעה, או במשך התקיעה. היינו: האם הלימוד ששיעור תקיעה כתרועה בא ללמד מהי תקיעה, ולפי זה משמעות הלימוד היא שקול פשוט שאינו ארוך כשיעור תרועה אינו נחשב כלל כתקיעה. או שדין תקיעה כתרועה לא בא להגדיר מהי תקיעה, אלא מהו השיעור שצריך להמשיך התקיעה, ובזה נתחדש שיש להמשיך התקיעה כאורך התרועה (אף שלענין עצם הגדרת תקיעה, אפשר שגם קול קצר מתרועה נחשב כתקיעה).

והנה, אם נימא שדין שיעור תקיעה כתרועה מלמד מהי הגדרת תקיעה, שבפחות מזה אין לקול שם תקיעה, דברי התוס' (והריטב"א שהסבירם) אינם מובנים כלל. דמה לי שלפי הדעה שתרועה היא ג' יבבות שיעור התקיעה הוא כשלש יבבות, הרי לשיטה שתקיעה כשברים, כלול בזה שגם משך התקיעה הוא לא פחות משלשה שברים, וכדאמרן.

שמה שכתב הקרבן נתנאל "ואח"כ מצאתי בב"י כדברי" מתייחס לתרוצו השני - שיובא להלן - דתרוץ זה לא נזכר כלל בב"י).

עוד תרץ הקרבן נתנאל: "ויותר ניחא לרבינו האי דבין גנח ובין ליל הוי תקיעה דאורייתא, כדכתב רבינו לעיל", ואולי יש בזה ליישב שיטת הרא"ש, אך אין בזה בכדי ליישב שיטת התוס', דנראה שהתוס' אינם מודים לרב האי. דהתוס' (ל"ג: ד"ה "שיעור") התקשו בטעם מנהג העולם לתקוע תשר"ת במלכויות זכרונות ושופרות, ועיין בריטב"א (ל"ד). שלפי רב האי לא קשה מידי, דודאי יוצא בכל תרועה. אולם התוס' תרצו באופנים אחרים, ומשמע שאינם מודים לרב האי וסברי כרמב"ם והרמב"ן שא"א לצאת בכל תרועה שהיא. וכן משמע פשטות לשון התוס' בריש הדיבור: "דאתקין רב אבהו בקסרין וכו' משום שמשופק בתרועה דקרא אי תרועה ממש או שברים או שניהם". וכבר העיר על כך הרה"ג יצחק שילת שליט"א (זכרון תרועה עמוד 280 הערה 2).

נראה שהתוס' סוברים שדין תקיעה כתרועה הוא דין במשך התקיעה ולא בהגדרתה, ואפשר שתקיעה במהותה היא קצרה מתרועה, ולמרות זאת ציוותה התורה שהתקיעה לא תהיה כפי שיעורה המינימלי, אלא יש למשוך בה כשיעור תרועה. לפי זה לא ניתן ללמוד מדין 'שיעור תקיעה כתרועה' מהו השיעור הקצר ביותר של תקיעה, ואת זה למדו התוס' מהדעה שתרועה היא ג' יבבות. שהרי לפי שיטה זו מושכים בתקיעה כשיעור ג' יבבות בלבד, ומוכח שתקיעה בשיעור מועט כזה נחשבת כבר כתקיעה, ואין סיבה לומר שמ"ד שתרועה האמורה בתורה היא שברים, חולק על כך⁶. לכן כתבו התוס' שגם בסדר תש"ת אין למשוך השבר כשיעור ג' יבבות, שאז יוצא הוא מכלל שבר ונחשב כתקיעה⁷.

לעומת זאת מהרי"ח סובר שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא דין בהגדרת התקיעה, שבפחות מזה לא חשיבא כלל כתקיעה. ממילא פשוט שבסדר תש"ת שיעור תקיעה הוא לפחות כג' שברים, ובפחות מזה בודאי אין זו תקיעה, ואין לחשוש לכך שבסדר תר"ת שיעור התקיעה הוא כג' יבבות.

.T

וכן נראה ברור שלפי מהרי"ח הדין ש'שיעור תקיעה כתרועה' הוא דין בהגדרת התקיעה (ולא במשך התקיעה), מכך שמהרי"ח למד מדין זה לא רק לענין הגדרת התקיעה אלא גם להגדרת השבר, וכפי שיבואר.

מהרי"ח מחדש שבסדר תשר"ת אפשר להאריך השבר מעט פחות מכדי שיעור שברים תרועה, היינו מעט פחות מכדי שיעור ג' גניחות (=שברים) וג' יבבות. זאת על בסיס ההנחה, שכל קול שאין בו כשיעור תקיעה, נחשב שבר. לכן, בסדר תשר"ת ששיעור התקיעה הוא כשברים תרועה, כל קול שקצר משיעור זה נחשב

6. וזו כוונת הריטב"א שכתב: "שהרי התקיעה של תר"ת שיעור ג' יבבות, והאיך יהיה שבר דתנא ברא כתקיעה דתנא דידן". היינו, מהדין ששיעור תקיעה כתרועה אין ללמוד מהו שיעורה המינימלי של תקיעה, ממילא אין סיבה שיהיה בענין זה הבדל משמעותי בין הסוברים שתרועה היא תרועה לסוברים שתקיעה היא שברים, ולכן אין זה הגיוני שמה שלדעה אחת נחשב כשבר, נחשב לדעה אחרת כתקיעה.

7. אולם יש לעיין מנין לנו ששיעור תקיעה אינו פחות מג' יבבות. ואין לומר שלומדים זאת מכך ש'שיעור תקיעה כתרועה' ותרועה היא לכל הפחות כג' יבבות, שהרי כתבנו שזהו שיעור במשך התקיעה ולא בהגדרת התקיעה, ואפשר באופן עקרוני שתקיעה תהיה קצרה מג' יבבות. וכך היא אכן דעת הרמב"ם שאורך התקיעה כיבבה וחצי. שוב ראיתי בחידושי הרמב"ן (ל"ג: ד"ה "תנא דידן") שכתב על דעת הרמב"ם: "ואינו נכון דתקיעה מוהעברת נפקא לן, והוא לשון העברת קול, והוא ארוך". מבואר שלמדו כן מ"והעברת".

שבר, ולכן מותר להאריך בשברים עד כדי שיעור זה⁸. וז"ל: "ובשביל קשר"ק לא הוי (תקיעה) אלא כשיעור ג' גניחות ושלשה יללות, אם כן לא צריך רק שלא ימשוך (בשבר) כשיעור שלשה גניחות ושלשה יללות".

והשתא, אם נימא שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' אינו מגדיר מהי תקיעה, אלא רק כמה יש למשוך בתקיעה, אזי אפשר שלענין הגדרת תקיעה, גם קול קצר מכדי ג' גניחות וג' יבבות נחשב כתקיעה (וזה שצריך להאריך התקיעה כשיעור ג' גניחות וג' יבבות זהו דין במשך התקיעה). ולפי זה היה אסור למשוך בשבר כשיעור זה, שהרי יש לחשוש ששיעור התקיעה הוא פחות מכדי ג' גניחות וג' יבבות, ואין זה שבר אלא תקיעה. מכך שמהרי"ח לא חשש לכך מוכח שסבר שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' מלמד אותנו מהי הגדרת התקיעה, ולכן היה פשוט לו שקול שקצר מכדי ג' גניחות וג' יבבות אינו תקיעה, וממילא נחשב שבר (דכל קול שאין בו שיעור תקיעה נחשב שבר)⁹.

ה.

ולפי מה שבארנו שיטת התוס' יש ליישב מה שהקשה בספר אש דת (פיעטריקוב תרס"ד, סדר התקיעות דף ח': ד"ה "ואני העני") על התוס', מדוע כתבו התוס' שאין להאריך בשבר כשיעור ג' יבבות, משום שנחשב כתקיעה בסדר תר"ת, ולא כתבו גם שיש להאריך בתקיעת תר"ת כ"ח כוחות, משום שבפחות מזה נחשב שבר בסדר תשר"ת. וז"ל:

"ואני העני לא זכיתי להבין דברי התוס' והרא"ש מטעם אחר. כיון דהם סוברים דמה שהוא נחשב לתקיעה בסדר אחר שפיר פוסל כשיאריך בשבר כשיעור הזה, א"כ קשה: למה כתבו דוקא דצריך לזוהר בשבר שלא להאריך אותו כשיעור ג' כחות, משום שבסדר תר"ת השיעור הזה הוא שיעור תקיעה, ולמה לא כתבו גם להיפך, דנהיה צריכין לזוהר גם בסדר תר"ת שנאריך בהתקיעה כשיעור ח"י כוחות, ונאמר כיון דבסדר תשר"ת כשיעור י"ז כחות יהיה כשר לשבר, אם כן איך יהיה כשר בסדר תר"ת השיעור הזה לתקיעה?"

8. מובן שיש בדבר זה חידוש, משום שהיה מקום לומר שיש לשבר שיעור מקסימום עצמי,

שביותר מזה אינו גניחה, אע"פ שעדיין לא נעשה כתקיעה (זכרון תרועה עמוד 282).

9. ובהגהות בגדי ישע על המרדכי (סי' תש"כ אות ג') למד מכך גם לשיעור השבר למטה, דכיון שהשברים יכולים להיות ארוכים כמעט עד כדי ש"ר, אם יקצרו מדי בסדר תשר"ת יחשבו כיבא. ר"ל: שבר קצר שנחשב עדיין שבר בסדר תשר"ת, יחשב יבא בסדר תשר"ת, דכיון שהתקיעה ארוכה יותר, גם השבר ארוך יותר, וגם היבא ארוכה יותר.

ולמה אנו אומרים דכיון דהוא כשר לתקיעה לכן הוא פסול שיהיה שבר, ואין אנו אומרים דכיון דהוא כשר לשבר לא יהיה כשר לתקיעה¹⁰?

ומחמת קושיה זו, הוא רוצה לומר שאה"נ כוונת התוס' והרא"ש גם לזה, וממציא חומרה רחוקה שאינה נזכרת בפוסקים שיש לנהוג כך למעשה ולהאריך לכתחילה בכל תקיעה כ"ח כחות.

אך לפי מה שכתבנו לא קשה מידי. לפי התוס' גם אם התרועה האמורה בתורה היא שברים תרועה, אין ללמוד מכך ששיעור תקיעה הוא כ"ח כחות, ובפחות מזה זהו שבר. שהרי דין 'שיעור תקיעה כתרועה' אינו בא ללמדנו מהי הגדרת תקיעה (כך שיש לומר שקול שקצר מכך נחשב כשבר), אלא מהו משך התקיעה. לכן גם אם התרועה האמורה בתורה היא ש"ר, אין כל מניעה לומר שקול בשיעור ג' יבבות נחשב תקיעה, ומה שאמרה תורה להאריך בתקיעה כשיעור ש"ר, זהו דין במשך התקיעה ולא בהגדרתה. לכן לשיטה שתרועה האמורה בתורה היא ג' יבבות, אין שום מקור שיורה לנו ששיעור תקיעה הוא ארוך מג' יבבות כדי שנצטרך לחוש ולהאריך בתקיעת תר"ת יותר מכשלש יבבות^{11, 12}.

10. אלו המשך דבריו שם:

"ואדרבה, דהא כבר כתבתי דהר"ן כתב דלשון והעברת משמע קול ארוך, וא"כ יותר מסתבר שנפסל קול קצר כזה, מה דהוא כשר לשבר, אף דהוא בסדר אחר, אבל עכ"פ יהיה פסול לתקיעה, מחמת דלא יהיה נכלל בהלשון של והעברת דמשמע קול ארוך, וזאת בודאי דלא מקרי קול ארוך.

ואין לומר דלפום דחידשו תוס' דצריך לזהר שלא נאריך בשבר שיהיה כשיעור ג' כחות א"כ ממילא גם בתשר"ת יהיה פסול כשיאריך בהשבר, וא"כ ממילא גם בתשר"ת יהיה פסול כשיאריך בהשבר, וא"כ ממילא לא יהיה כשר הארכת השבר, וא"כ שוב אין אנחנו צריכין להאריך בהתקיעה מחמת זה החשש דהוא כשר לשבר, דהא אינו כשר לשבר. דא"כ נאמר להיפך דנהיה צריכין לזהר שנאריך בהתקיעה אפילו של תר"ת כשיעור ח"י כחות, כיון דבסדר תשר"ת כשיעור י"ז כחות הוא כשר לשבר, וא"כ ממילא יהיה פסול כשנקצר בהתקיעה, א"כ שוב יהיה כשר אפילו כשנאריך בהשבר עד י"ז כחות, כיון דהוא פסול לתקיעה אפילו בסדר תר"ת.

וכשנאמר כן נרויח בזה מה דהקשה הגה"א עליהם וכתב דיש חשש כשנקצר בשבר שלא יהיה דומה לטרמיט ועי"ש, וא"כ מוטב שנתפוס זאת החומרא להאריך בתקיעה דבזה אין כאן שום חשש כלל מן מה דנתפוס החומרא לקצר בהשבר דבזה יש לחוש כחששת הגה"א. ועוד דודאי מה דאנן מחמירין באיזה חומרא עי"ז לא נוכל להכשיר דבר אחר ולהקל עי"ז כיון דמעיקר הדין זה השיעור של י"ז טרמיטין הוא כשר בסדר תשר"ת שיהיה שבר. וא"כ גם בסדר תר"ת יהיה פסול להיות תקיעה".

11. בזה מיושב גם מה שהקשה בספר פותח שער (ירושלים תשס"ז) על הב"ח. דהנה, הב"ח (תק"צ, ג' ד"ה "ולפי") תרץ קושיית מהר"ח על תוס' (לעיל אות ב'), דהתוס' סוברים כרב האי גאון שמדאורייתא כל התרועות כשרות, ולכן ניתן ללמוד מסדר אחד לחברו, וכיון שבסדר תר"ת שיעור התקיעה הוא כג' יבבות, אין להאריך בשבר בסדר תשר"ת כג' יבבות,

דעת הרמב"ן ב'שיעור תקיעה כתרועה'

.1

והנה הרמב"ן (ל"ג: ד"ה "והוי יודע") כתב שמכיון ששיעור תקיעה כתרועה, אורך התקיעה בסדר תש"ת צריך להיות כג' שברים, ובסדר תר"ת כג' יבבות. אולם בסדר תש"ת פקפק הרמב"ן שמא אין צריך שהתקיעה תהיה כאורך שברים תרועה. וז"ל:

"מיהו אע"ג דאיסתפק ליה לר' אבהו דילמא גנח וייליל, לא צריך לאורוכי בתקיעה שיעור גנחי וייליל, דהוא שלשה שברים ושלשה יבבות, דאי נמי גנחי וייליל לא גמר רבי אבהו דגנח תלת וייליל תלת אלא דשיעורא דקמאי תקין".

היינו שאמנם שיעור תקיעה הוא כתרועה, אך גם אם תרועה היא גנחי (=שברים) וייליל (=יבבות), אין צריך מעיקר הדין ג' שברים וג' יבבות, אלא די מעיקר הדין בשני שברים ויבבה אחת, או בשתי יבבות ושבר אחד, ולכן די מעיקר הדין בתקיעה כשיעור זה.

שאז יוצא הוא מכלל שבר ונחשב תקיעה. ולפי זה הקשה בספר פותח שער (עמוד תתקס"ג ד"ה "והנה"):

"דממה נפשך אם נקטינן כרב האי גאון, שכל התרועות כשרות מעיקר הדין, הן תרועה דתנא דמתניתין והן שברים דתנא דהבריתא, ומשום הכי יש לחוש גם בסדר שברים שמא תרועה דג' יבבות אמת ושיעור התקיעה כשיעורה, א"כ למה רק בזה יש להחמיר, והרי לפי סברא זו היה גם צריך להאריך בתקיעה של תר"ת כמו של תש"ת, שהרי גם כאשר עושים תר"ת ידעינן שגם תש"ת אמת (כדברי רב האי גאון) וא"כ שיעור תקיעה צריך להיות לחומרא השיעור הגדול יותר שיש בו משום שיעור תקיעה כתרועה. ולמה כתבו תוס' דיש להאריך בתקיעה של תש"ת יותר משל תר"ת, הרי לפי סברת הב"ח היה צריך להחמיר בתקיעת תר"ת כמו של תש"ת, ומדוע נימא שמשום שדברי רב האי שכל התרועות כשרות יש רק לנקוט לחומרא כאידך תרועה לגבי שיעור למטה כאשר דנים שלא יהיה השבר כתקיעה, ולא נימא מאותה סברא דננקוט לחומרא גם להאריך שיעור התקיעה למעלה, שבכל הסדרים יהיה כשיעור תרועה הכשרה הגדול ביותר".

ולפי מה שכתבנו גם זה מיושב, דמסדר תר"ת יש ללמוד ששיעור תקיעה כג' יבבות, אך אין ללמוד מסדר תש"ת ששיעור תקיעה הוא כג' שברים, דאף שיש להאריך בתקיעה בסדר תש"ת כשיעור ג' שברים, אין זה משום שבפחות מזה לא חשיבא תקיעה, אלא זהו דין במשך התקיעה וכנ"ל.

12. עוד יש לומר, שהתוס' חולקים על ההנחה של מהר"ח שכל קול שקצר מתקיעה נחשב כשבר, ולדעתם יש לשבר שיעור מקסימלי עצמי, וגם אם שיעור תקיעה הוא כ"ח כוחות, אין זה אומר שכל קול שקצר מכך נחשב כשבר, עיין לעיל הערה 8. וע"ע זכרון תרועה עמוד 282 הערה 5 שתרץ באופן נוסף.

אולם הרמב"ן ממשיך וכותב: "ועוד לספקיה דר' אבהו לא אשכחן תקיעה כתרועה אלא לדעתא דתנא הוא דאמרי ליה, הא לרבי אבהו דיה לתקיעה כאחת מן הקולות שבתרועה". היינו שלא מצאנו מקור מפורש שגם לפי ר' אבהו שיעור תקיעה כתרועה, וניתן לומר שלפי ר' אבהו אין צורך שהתקיעה תהיה כתרועה שלמה, אלא די שתהיה כאורך אחד הקולות בתרועה, היינו או כאורך השברים או כאורך התרועה.

דברים אלו של הרמב"ן אינם מובנים, שהרי קודם לכן בתחילת אותו דיבור כתב הרמב"ן שכולם מודים לכך ששיעור תקיעה כתרועה¹³, ואין בזה מחלוקת, וכיצד כותב כאן שר' אבהו חולק על כך?

נראה שאין כוונת הרמב"ן לומר שר' אבהו חולק לגמרי על הלימוד ששיעור תקיעה כתרועה, אלא שלדעתו אין צריך שהתקיעה תהיה כמשך כל התרועה, אלא "דיה לתקיעה כאחת מן הקולות שבתרועה". היינו שלפי הרמב"ן תרועת 'שברים תרועה' מורכבת משני קולות¹⁴, והלימוד שתקיעה כתרועה מלמדנו שאורך התקיעה צריך להיות כקול של תרועה (ולא כאורך תרועה שצריך להריע בפועל), ולכן די שהתקיעה תהיה כאורך ג' יבבות, שזהו האורך של "אחת מן הקולות שבתרועה"¹⁵.

והנה, אם נימא שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא דין במשך התקיעה, קשה מנין לנו לחדש שלפי ר' אבהו אין צורך שהתקיעה תהיה ככל משך התרועה ודי בכך שהתקיעה תהיה כאחד הקולות בלבד?

נראה שיש ללמוד מכך שהרמב"ן סבר שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' אינו דין במשך התקיעה אלא בהגדרת התקיעה, היינו ששיעור תקיעה פשוטה הוא כאורך קול שבור, בדומה למה שכתב הרשב"א (ל"ג: ד"ה "אמר אביי") מסברא "דלא כתיב באורייתא שיעור לא לתקיעה ולא לתרועה. **אלא מדכתיב והעברת, דהיינו פשוטה, שיעור חכמים באומד הדעת שאין פשוטה פחותה משיעור זה**". אלא שמה שלמד הרשב"א מסברא, זהו לדעת הרמב"ן מה שלימדה התורה בדין 'תקיעה כתרועה', ששיעור תקיעה פשוטה הוא כאורך קול שבור מלא. ולכן כתב

13. ז"ל: "ודכולי עלמא תקיעה כתרועה, ושלא מצינו מי שחלק בכך, אלא כן נאמרה הלכה תקיעה כתרועה, ותניא בהדיא לקמן שיעור תקיעה כתרועה".

14. כעין שיטת ר"ת שיש להריע שברים תרועה בשתי נשימות. אף שלדינא לענין שתי נשימות הרמב"ן חולק על ר"ת.

15. וכעין זה כתב המהדיר לחידושי הרמב"ן (מהדורת מכון התלמוד הישראלי ל"ג: הערה 68), אך הפליג להחשיב ש"ר כשתי תרועות.

הרמב"ן שישנה אפשרות לומר שדי להאריך כקול אחד מקולות התרועה, שדי בזה להחשיב התקיעה כקול פשוט, ואין צריך להאריך ככל משך התרועה.

.ז

אולם למסקנה כתב הרמב"ן: "ואפשר שאף תקיעה דרבי אבהו כתרועה דידיה כשלשה שברים ושלש יבבות, והוא הנכון". סתם הרמב"ן ולא פרש מדוע בכל אופן יש להאריך התקיעה בסדר תשר"ת כשיעור שלשה שברים ושלש יבבות. ויש לעיין האם חזר בו הרמב"ן מכך שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא דין בהגדרת תקיעה, ולמסקנה סבור הרמב"ן שזהו דין במשך התקיעה, ולכן למרות ששברים תרועה חשובים כשני קולות, יש להאריך כשיעור תרועה שלמה, או שגם למסקנה סבור הרמב"ן שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא דין בהגדרת התקיעה, וחזר בו ממה שכתב קודם לכן ששברים תרועה נחשבים כשני קולות, ולמסקנתו חשובים כקול אחד¹⁶.

נראה להוכיח, שהרמב"ן חזר בו ממה שסבר שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא דין בהגדרת התקיעה, ולמסקנתו זהו דין במשך התקיעה, ולכן הסיק שיש להאריך בתקיעה כשיעור ש"ר. דכתב הרמב"ן בדרשה לראש השנה (פרק ח', עמוד קנ"ט במהדורת מכון התלמוד הישראלי): "וצריך כל אחד לשעורי תקיעה כתרועה דנפשיה, וכשתוקע תשר"ת צריך להאריך בתקיעות שבו כדי ג' שברים וג' יבבות שהיא תרועה שבו". ודייק מכך הרה"ג יצחק שילת שליט"א (זכרון תרועה עמוד 268) שלפי הרמב"ן דין שיעור תקיעה כתרועה, הוא להאריך בתקיעה כפי שמריע בפועל (ולא כעיקר שיעור תרועה), ואם מאריך בתרועה יותר משיעורה המינימלי, צריך להאריך בתקיעה כאותו שיעור¹⁷. ולפי זה מוכח שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא שיעור במשך התקיעה, ולא בהגדרת התקיעה, דאין זה הגיוני שהגדרת תקיעה משתנה מאדם לאדם ומתקיעה לתקיעה.

.ח

אולם נראה שאין הדבר מוכרח ואפשר שאין כוונת הרמב"ן לומר שכל אדם צריך להאריך בתקיעה כפי שהריע בפועל, ומה שכתב: "וצריך כל אחד לשעורי תקיעה כתרועה דנפשיה", היינו כפי סוג התרועה שהריע, וקאי אשיטות שכתב קודם לכן בענין התרועה¹⁸, שלסוברים שתרועה היא ג' יבבות יש להאריך בתקיעה כג'

16. או שחזר בו מכך שדי בתקיעה כאורך אחד הקולות (למרות שדין 'שיעור תקיעה כתרועה' הוא דין בהגדרת התקיעה ולא במשכה).

17. וכן דקדק בספר קיצור הלכות המועדים (ה"ד בפסקי תשובות תק"צ אות ד').

18. אלו דברי הרמב"ן במלואם:

יבבות, ולסוברים שתרועה היא ג' שברים, יש להאריך בתקיעה כג' שברים, ולר' אבהו שתרועה היא שברים תרועה יש להאריך בתקיעה כג' שברים וכג' יבבות, וזו כוונת הרמב"ן ש"צריך כל אחד לשיעור תקיעה כתרועה דנפשיה"¹⁹.

וכן נראה להוכיח שזו כוונת הרמב"ן מהמשך דבריו, שכתב (שם):

"וצריך כל אחד לשיעוריה תקיעה כתרועה דנפשיה, וכשתוקע תשר"ת צריך להאריך בתקיעות שבו כדי שלשה שברים ושלש יבבות שהיא תרועה שבו, ולפיכך אם הפסיק בתשר"ת בין שברים לתרועה פסול, דהא הפסיק בתרועה גופיה, והרי הוא כאלו עשה יבבא אחת והפסיק ועשה יבבא אחרת".

וכבר העיר המהדיר לחידושי הרמב"ן (מהדורת מכון התלמוד הישראלי הערה 82), דמשמע מלשון הרמב"ן שהדין השני שאין להפסיק בין שברים לתרועה, תלוי בדין הקודם שצריך לתקוע כתרועה דנפשיה. ולכאורה לא מובן מה ענין זה לזה, וכיצד עולה מהדין שיש להאריך בתקיעה כשיעור ש"ר, שאין להפסיק בין השברים לתרועה?

ובאר שם המהדיר, שדברי הרמב"ן מיוסדים על מה שכתב הרמב"ן בחידושו (הובאו הדברים לעיל אות ו'), שישנה סברא שגם לפי ר' אבהו אין צורך להאריך בתקיעת ש"ר כשיעור ג' שברים וג' יבבות, משום ששברים תרועה נחשבים כשני קולות, ודי להאריך בתקיעה כאחד מהקולות שבתרועה. אולם הרמב"ן כאן חוזר בו ממה שכתב שם, ומסיק שצריך להאריך בתקיעה כשיעור שברים תרועה, וסברתו ששברים ותרועה אינם נחשבים כשני קולות, אלא כקול אחד, ועל בסיס זה כותב: "ולפיכך אם הפסיק בתשר"ת בין שברים לתרועה פסול, דהא הפסיק בתרועה גופיה, והרי הוא כאלו עשה יבבא אחת והפסיק ועשה יבבא אחרת", היינו כיון ששברים תרועה אינם נחשבים כשני קולות, אלא כקול אחד, אין להפסיק ביניהם.

והנה, אם נימא שפירוש דברי הרמב"ן "וצריך כל אחד לשיעוריה תקיעה כתרועה דנפשיה" הוא כדברי הרה"ג יצחק שילת שליט"א, שצריך להאריך בתקיעה כפי

"כיון ששנינו במשנתנו שיעור תקיעה כתרועה, ותרועה שלש יבבות, וקתני בריתא שיעור תקיעה כתרועה ותרועה שלשה שברים, ש"מ דהכי גמירי הלכה דשיעור תקיעה כשיעור התרועה, בין שתהיה התרועה ילולי או גנוחי. הילכך לר' אבהו דאמר תרועה היינו גנוחי וילולי, שיעור תקיעה דידיה כשיעור תרועה דידיה דהיינו שברים ותרועה, וצריך כל אחד לשיעוריה תקיעה כתרועה דנפשיה, וכשתוקע תשר"ת צריך להאריך בתקיעות שבו כדי שלשה שברים ושלש יבבות שהיא תרועה שבו".

19. והרה"ג יצחק שילת שליט"א כתב (זכרון תרועה עמוד 268 הערה 9) שפרוש זה דחוק מאוד, ולענ"ד אינו דחוק.

שהריע בפועל, לא מובן כיצד הדין שאין להפסיק בין שברים לתרועה, תלוי בדין זה שצריך לתקוע כתרועה דנפשיה, ומדוע כתב הרמב"ן לפני הדין השני "ולפיכך". שהרי אם צריך שהתקיעה תהיה כפי אורך התרועה בפועל יוצא שדין תקיעה כתרועה הוא דין במשך התקיעה, וממילא זה שצריך להאריך כשיעור השברים והתרועה יחד אינו מוכיח שנחשבים כקול אחד, דאף אם חשובים כשני קולות, אין סברא לומר שיאריך רק כאחד הקולות בפועל (כמו שהערנו לעיל אות ו').

ומכך שהרמב"ן תלה שני דינים אלו זה בזה, משמע שכוונת הרמב"ן ב'תרועה דנפשיה' היא כסוג התרועה שהריע, ולדעת הרמב"ן דין שיעור תקיעה כתרועה הוא דין בהגדרת התקיעה, ולכן זה שצריך להאריך כשיעור שברים ותרועה יחד, מוכיח שאין אלו שני קולות נפרדים, אלא קול אחד, ולכן גם אין להפסיק ביניהם, וכדאמרן.

ט.

אולם מצאנו כמה מהפוסקים שכתבו להדיא שיש להאריך בתקיעה, כשיעור התרועה שהאריך בפועל. כן הובא בפסקי תשובות (תק"צ אות ד' ובהערות 18-19) בשם האורחות חיים והשפת אמת (ר"ה ל"ג: ד"ה "במשנה"), ו"כ בקיצור הלכות המועדים בשם הרמב"ן בדרשה ובשם סידור היעב"ץ. וכן מובא באוצר מנהגי חב"ד (עמוד קכ"ג) שהרב בעל התניא ומוהר"ש ומוהרש"ב היו מאריכים מאוד בתרועה, והיו מקפידים שהתקיעה לאחריה תהיה ג"כ ארוכה בהתאם לשברים ולתרועה ולתקיעה ראשונה (דברי כולם הובאו בפסקי תשובות הנ"ל). ולפי דבריהם משמע שדין תקיעה כתרועה הוא דין במשך התקיעה, דאין זה הגיוני שהגדרת תקיעה משתנה מאדם לאדם ומתקיעה לתקיעה.